

Csombe fia

A diót már levertük. Diót verni szép. Egyike a legszebb zenéknek. Csupa ütőhangszer... Végre ellenőriztem, az a nagy dióskert, amit már évtizedek óta hallok, keresek, ugyanis egyszer éppen dióveréskor jöttünk arrafele a tengerről haza, azt hittem, Bajsán van, de nem, közelebb Apatinhoz... Igaz, még mindig nem álltunk meg ott, nem sétáltunk be titokzatos birtokom dióskertjébe... Lehet, mint annyi minden az én esetemben, az a nagy dióskert is megmarad félimagináriusnak. Nem baj, mondja Gorotva, az a fontos, a hangját még mindig őrzöd, akárha egy csillogó CD-n a fejedben; lám, mi is hallgathatjuk... Igen, a diót már levertük, le mind a két fánkról. Igaz, a nagydió tetején, amely akárha zöld kozmoszként borul a Homokvárra, még maradt jócskán csonthéjú termés a varjaknak. Szobámból hallok, ahogy be-bezúznak egyet-egyed. Mindig összeressenek, tarkómhoz kapok, végigsimítom hajam, tapogatom, ép-e még a csonthéj. Ilyenkor ősszel tele a zsebem, az asztalom a bezúzott, zsugorított kis koponyákkal. Még egyszer sem sikerült munka közben tetten érnem a varjakat, hogyan tudják ilyen ügyesen bezúzni, hogyan tudják ilyen kis lyukon kiszedni a belét, pontosabban a dió agyát... Már évek óta halasztgatjuk, visszavágatjuk nagydiónkat a copfos Glass Lacival (aki ugye, egy valós Salinger-hős), de aztán egyszer csak eltűnt, azt mondják, Németbe ment ő is, avagy egészen Amerikába, rokonaihoz, a Glassgyerekekhez... Jutka rózsaszín hálós, úgynevezett Rachel-zsákokba gyűjti a levert termést, felaggatja az alsó terasz gerendáira; vannak évek, amikor aztán valami madarak, rágcsálók, őket sem tudom tetten érni, aláereszkednek a rózsaszín hálós zsákok szájbehúzó zsinórján, átharapdossák a háló szemleinek erős, vékony szárait, nagyokat lakmároznak... A tavalyi termés már mind elfogyott, Jutka elajándékozta a gyerekeknek, meg hát nem panaszkodhatunk, sok diós kalácsot is sütött... Az a fixa ideám, tulajdonképpen azért is nem vágattuk vissza a nagydiót, hogy majd zöld lombsátra véd meg bennünket a szelektől, viharoktól, tornádóktól... Igaz, eddig még csak egy tornádót láttunk, tapasztaltunk meg félig-meddig. A csantavérit. A csantavéri tornádót. Meg kellett volna kérdeznem Petrától vagy a deratizációsoknál dolgozó Dér gyerektől, aki már másodszor szállt ki hozzánk, ők hogyan emlékeznek a csantavéri tornádóra... Mi épp kint voltunk a tanyán. Amikor is valami csattogva zuhogni kezdett. Azt hittük, kombájnok, netán tankok vonulnak az ablakunk alatt... Akkor, kipillantva az udvarba, láttuk, mind a léhát, csak most láttuk, mennyi léha van egy tanyaudvaron, minden szárízik levelet, tollat, de a nagy lukas lavórt, a gyümölcsösládákat, meg még a csutkás kosarat is felemelte valami, megforgatta, akárha az ügyes kereskedő inasok, ségédek gyerekkoromban a stanicli papirosát, és maga köré tekerte...

Részlet a *Szeméremékszerek* második könyvéből.

Széket vittünk, kiültünk Jutkával az udvar közepére. És néztük, mint szélesvásznú moziban, Ormon túl, a Csantavéri tornádót... Első gondolatunk az volt, hol is lehet most Petra barátnőnk. Abban reménykedtünk, Giro d'Italiá-s avagy Tour de France-os szerelésben valóban csak pillanatok kérdése, és begurul udvarunkba, boldogan mesélve, hogyan röpítette végig Észak-Bácskán át a tornádó utósezele, alig kellett pedáloznia. De az is lehet, Afrikában van, Pesten, netán Bécsben, mert ő az egyik asszisztense a Sírás tanszéknek... Kissé később, ahogy Gorotva bevágódott, és körülnézett a tanyaudvaron, azt mondta, úgy fest az udvarunk, akárha a csantavéri tornádó mind ide szórta volna az ópusztaszeri körkép motyóját, lévén hogy Ópusztaszer légvonalban valóban nincs sokkal messzebb, mint Csantavér... Gorotva nem szerette az ópusztaszeri körképet, de azt szerette, szinte kutatta is, ahogyan festették, ahogyan Feszty Árpád levezényelte elkészítését, ahogyan cigányzenekar kísérte, inspirálta munkájukat, még egy könyvet is beszerzett ebben a témában... Mert, tette hozzá, a kép megvan, restaurálva is van, a motyó olykor röpködhet, mert biztos lesz olyan tornádó is, amely meg szépen visszaliferálja mind a körkép elrepített cuccát... Ilyenkor, dióverés után még jó ideig illatos a kezem; mint a rossz gyerek, kerülöm is a kézmosást. Ha cefrét kevergetsz, kóstolgatsz, csak akkor ilyen jó illatú a kezed. Olivér azt állítja, noha én nem hiszem, mondja Gorotva, ő még a kéziratokon is megérzi, melyiken dolgoztak dióverés tájékán, melyiken a cefre érlelésének, kevergetésének, kóstogatásának idején. És ezeket a dolgokat Gorotva szigorúan prózapoétikai kategóriákként kezeli.

A Gergő által rekonstruált végtelen pad közepén üldögélek. Mert a végtelen pad most éppen a nagydió alatt van. Jutka azt mondja, ez az egyik utolsó szép napunk.

Lehunytam épp a szemem. Amikor is a sarok mögül felbukkant hatalmas gereblyéjével surrova István. Szépen hallani, ha a nagy, egy méter szélességű műanyag gereblye diót talál, sőt azt is, ha az a dió netán lyukas. Azonnal jelez, más hangot ad. Tudja maga, hogy nekem sok néger rokonom van, szólal meg váratlanul. Érezni lehetett, most elhatározta, végigmesél valamit, amibe belekezdett. Ugyanis már van némi tapasztalata arról, nálunk nem könnyű új történetbe kezdeni. Befejezni meg tán lehetetlen is. A történetek nálunk állandóan áramlanak, folyamatban vannak, indukálják egymást, összekócolódnak, nemezelődnek, nemzeti módon is, hiszen Olivér igen jól ismeri a népi írókat, majd egyszer csak maguktól kigubancolódnak, kioldódnak, kisimulnak, kialszanak, akárha valami váratlan szélcsendben... Ugyanis nagybácsink, folytatja István, Belgiumban élt. Belgiumban, kérdezte T. Olivér csodálkozva, lévén hogy nemrég értekezett éppen arról, hogyan van az, hogy az albánok meg a bosnyákok például már rég Brüsszelbe települtek, Brüsszelbe installálták magukat, a magyarok, vajdasági magyarok pedig alig, jöllehet senkinek sincs olyan komoly irodalma, bedekkere Brüsszelnél, mint nekünk.

Olivér Jósika Miklós könyvére, a *Brüsszeli tárcalevelek és más írások* című kiadványra gondolt, mit Csáth-szakértő barátja, Szajbély Misi rendezett volt sajtó alá, amelyből Olivér, mint a Csáth-tomuszokból is, az elsők között kapott volt. Szerintem, mondta Gorotva, újra ki kellene adni, mert lehetséges, azóta már kialakult egy kis magyar kolónia arrafele is. Én, mondja Olivér, minden nagyobb

merénylet, attak után újraolvasom Jósika Brüsszel-könyvét. És minden alkalommal arra a felismerésre kell jutnom, hogy Jósika *Brüsszeli levelei* egyike a legizgalmasabb modern könyveinknek. Immár meg vagyok győződve, iskoláinkban, egyetemeinken Jósikával nem a régi magyar irodalmat, hanem éppen hogy a modern magyar irodalom kezdetét tanulmányozzák.

Mindjárt az elejéről idéznék belőle, mert számomra már ez is megrendítően szép, fontos, de a nevezetes *Manneken Pis* leírása is, garantálom, minden magyarórát felüdítene:

Casinókban, kávéházakban, sétákon az emberek vagy hallgatnak, vagy suttogva beszélnek, s ha nem látna a szem annyi eleven színt, s annyi ízlést a nőöltönyökön, olykor a legsűrűbb embertömeg hasonlítana temetési menethez nálunk [...] Ön nevetni fog, ha állítom, miképp itt a gyermekek egészen másként kiabálnak és sírnak, mint nálunk, s az ebek csaholása valódi farkas- és sakálüvöltés a mi tekintélyes juhászebeink komoly ugatásához képest [...]

A harmadik emlék sajátos rézszobrocška, két arasznyi: az itt híres Manneken-piss, Brüsszel legrégebb polgáráé, miként őt nevezik. Ez egy öltözetlen zöld gyerkóc oly foglalatosságban, mely sok utca szögleténél történik, s melyet már a neve a fesztelen úriembernek elárul: mindenesetre eredeti eszme a Brüsszelben szűk s többnyire nem jó vizet ily úton napvilágra idézni. Manneken úr itt nagy tiszteletben áll, s életírása minden könyvárusnál található, ennek elején díszöltözékben, hatalmas parókával, mint nemzetőr, s hétköznapi indus tolettben láthatni őt, az utóbbi semmiből sem áll (valami, mi semmiből sem áll, lám), de mindig a szokott foglalatosságban és zöld arccal...

Ha még idejében jól olvastuk volna Jósika *Brüsszeli leveleit*, akkor megértettük volna, hogy Brüsszelben például már a kezdetek kezdetén rossz volt a fagyfalt, és már akkor magyar avagy pesti fagyfalldákat nyithattunk volna ott, mint nyitottak volt az albánok például, s akkor a mi fagyfalldáinkban látnánk Európa urait műlatni idejüket...

István kivárt, majd akárha hatalmas gereblyéjének surranásaihoz igazítva szavainak ritmusát, folytatta. Említett rokona Belgiumban élt és elefántcsonttal kereskedett. István eme közlésére Olivér még jobban összerezszent, ugyanis órá gyakran mondták, írták, de vádolták is: elefántcsonttoronyban él, elefántcsontirodalmat művel, és nem balosat, se nem nemzetit...

Ebből csak annyi igaz, Olivér valóban szakértője a zágrábi Mimara Galéria csodálatos csonttárgyainak, mert valóban nagyon szerette azt a galériát, de nem összetaknyozott Rembrandtjai vagy maga Mimara izgalmas élete miatt – lefeszette Hitlert, kapcsolatban állt Titóval –, hanem gyűjteménye, üveg- és csonttárgyai, szőnyegei miatt, mert azoknak valóban alig akad párja a világon... A problémát az jelentette, hogy ő, T. Olivér tényleg valósnak tudta azt – ezt, hiszen most is éppen a tövében ült –, az elefántcsonttoronyát. Saját két kezével építette. És hát ha valós, gondolta váratlanul rákattanva a dologra, nem árt, ha egy valós elefántcsonttoronyban több-kevesebb valós elefántcsont is van beépítve, hiszen egy pillanatra se feledjük, Cipruson és Ádenban is összefuthattak, Rimbaud-ról is megtudhatunk valami újat, lévén hogy Vojnits Oszkár szülőhelyén lennénk, mert hát az a bizonyos Vojnits-távirat akár Rimbaud-ra is vonatkoztatható:

Küldjetelek leírást!...

De azt persze sosem is hittem volna, motyogta magában, hogy éppen Istvántól fogom beszerezni tornyom aládúcolásához a valódi elefántcsontot. Persze első

meghökkenése után, a következő pillanatban Olivér már nagyon örült István bejelentésének, gondolta, majd finoman jelzi neki, a díszteknősök tenyésztéséről, mert István díszteknősöket tenyészt egy vízaknában, ahogy mi mondjuk, egy *šah*tban, észrevétlen áttérhetne az elefántcsonttal való bizniszelésre... Vagy tán az is meggondolható lenne, a díszteknősöket is meg kellene tartani, afféle paravánként, ha az adóellenőrök, fél Belgrád adóellenőr, hajnalban indulnak Bácskába, Vajdaságba, lecsapnának rá, azt hinnék, teknőspáncélokot árul, nem agyarakat... Máris arról akart beszélni Istvánnak, ha komolyan gondolná az ügyet, ő előre biztosítaná, ilyen-olyan alakzatokban bizonyos mennyiséget maga is átvenne. Bizonyítsa, ha ő azt mondta volt, elefántcsonttorony, akkor arra mérget vehetnek, az egy valós torony, még hozzá valós elefántcsontból... De hát mit kezdhetnének a szép- és elméletírók egy valós elefántcsonttoronnyal Észak-Bácskában, kérdezte kuncogva Elemér. Amely tulajdonképpen egy Homokvár tornya, s hát azt kissé pontosabban kellene tudni, mennyi elefántcsontot is bír el egy homokból csöpögtetett torony... Minden bizonnyal semennyit.

De T. Olivér ennek ellenére is komolyan gondolta, amit mondott, mármint, hogy István belgiumi rokonán keresztül valóban hajlandó lenne befolyjni a nemzetközi elefántcsont-kereskedelembé. Hiszen a kisállatpiac ócskás bordűrjén az igazgyöngy-kereskedelemmel is kacérkodott volt már. Neves írónk, Kopeczky László fia, Gyufi Hawaii él, és egy időben befolyt volt az igazgyöngy-kereskedelembé, gondolta Olivér, kikéri véleményét, ugyanis a borbély- és fodrászszalonok gyöngyfüggönyének általa beindított nagybani, majdhogynem gyári fűzésénél, valaki azt mondta, el kellene rejteni egy-egy igazgyöngyöt, mitől az egész függöny irizálni kezdene... T. Olivér egyszer valami olyasmiről beszélt, igaz, többen azt hitték, részeg, ő hisz abban, hogy mozgalmuk oda vezet, Orbán végül is hajlandó lesz a zseleffüggönnyt észrevétlen gyöngyfüggönyre váltani, hiszen a nagy színházaknak is több függönye van, a zágrábi Nemzeti Színház egyik díszfüggönyét például Hegedušić készítette. Egy ilyen gesztussal igazán meg tudná lepni az európai politikusokat. Nem visszakozna. És mégis. Istenem.

Olivér akkortájt valós gyöngystúdiumokat végzett, még Nagy László csodálatos versét, a *Gyöngyszoknyát* is újraolvasta.

Igaz, folytatta István, én csak nagy szivarjaira emlékszem a belgiumi rokonunknak. Külön-külön börtokokban tartotta őket. Akárha valami drága és veszélyes lövedékeket, robbanószereket, persze az sincs kizárva, valóban volt köztük löveg, robbanószer is. Meg arra emlékszik még, mondta István, hogy a nagybácsi egyik lányának, a Szonjának fekete volt a férje. Még hozzá nem más, mint a Csombe fia. Igaz, Csombénak sok fia volt, ha jól emlékszem, 45, de hát az a lényeges, hogy mindegyik az ő, a Csombe fia volt. Már gyerekkoromban mindent elolvastam Csombéval kapcsolatban, meg hát Lumumbával kapcsolatban is, ugyanis Csombét a Nyugat, Lumumbát pedig a szovjetek támogatták...

Izgatta a fantáziámat, mondta István, mi történne, ha Csombe fia ellátogatna hozzánk. Törökbecsére. Mert ugye, akkortájt nagyon sok fekete politikus, király, államfő látogatott hozzánk, mindegyik hozott egy-egy egzotikus állatot ajándékba Tito brioni állatkertjébe, meg tömérdek elefántcsontot, szipkát, levélvágó kést, miegymást, nem tudom, milyen állapotban is van az az állatkert mostanság, működik-e a marsall ajándékaiból képezett kis múzeum ott Brionin... Én sem, mondta Olivér, csak azt tudom, hogy a neves hollywoodi színész, Šerbedžija felesége,

aki különben szabadkai származású (ha jól tudom, bunyevác), kitűnő színházat csinált ott, Brionin, illetve a Brioni-szigetcsoporthoz egyik kis szigetén, ahol előadásait, főleg görög tragédiák interpretációiról van szó, neves színészek és politikusok, maga az akkori, mert gyorsan cserélődnek, horvát elnök is (aki egy partizán tábornok fia, majd' minden jugoszláv értelmiségi partizán tábornok fia), jelentős modern zeneszerző, meglátogatta valamelyik előadásukat... Úgyhogy nekem, vett ismét levegőt István, tényleg sok fekete rokonom van szerte a világban. Mondtam is az asszonynak, ne lepődjön meg, ha valamelyik migránshullámmal fekete rokonságom leszármazottai, úgy tutto completo, beözönlenek hozzánk... Gondoltam, a biztonság kedvéért, titokban felállítok néhány emeletes ágyat a kiscsarnokban, azért hívom így, kiscsarnoknak, mert azóta egy nagycsarnok részére is kitisztítottam már a helyet, mondták, az egyik kollégium felújításánál kiürítik a régi emeletes ágyakat, hiszen mindig megfájdul a szívem, ha üresen kell látnom a kiscsarnokot, ahol én, nyugdíjazásom után egy szerény marós manufaktúrát terveztem volt beindítani... Meg arra is gondoltam, tartalékok ezt-azt, hiszen a politikusoknak, filozófusoknak, újságíróknak, íróknak és más előbeszélőknek fogalmuk sincs, merre megyünk, jönnek-e a fekete rokonaink, kell-e emeletes ágyakat bekészíteni, egyik sem jelentkezett, egyik sem magyarázta el, mi fog következni, mármint hogy ide-oda elindulnak a népek, el a horvátországi és a boszniai menekültek, el a koszovói albánok, el a sárgák meg a feketék is, de úgy látszik, elindulnak a fehérek is, Palicson is már majd' minden második ház üres, akik meg, mint az öregasszonyok, a sárga veszélyről beszéltek, meg a kínai nagy falról, azokat kinevették... Láttam, folytatta István, olykor maguk is eljárnak oda, a Joó Lajos deltájában, a Mlaka iskolával szemben lévő, kis pecsenyesütődébe: a NOSTRADAMUS-ba, netán hallanak valami újat, mert ott sok az innen-onnan érkezett, úgynevezett hazai, Balkán-félszigetről menekült (a horvátországi meg a boszniai háború idején 13000 menekült jött Szabadkára, meg plusz még 3000 Koszovóról kitelepített egyén, az 16000, plusz családgyejesítés ürügyén még vagy ugyanannyi, az 30000, meg mind a tágabbul értelmezett, tehát törzsbéli rokonság, az 50000, ami ugye már egy szép nagyváros lakosságát is kitenné, és valóban, az is történt, Újvidék és Szabadka is megduplázódott városokká lettek), gyakran akad köztük okos ember, meg hát ők, akik már különben is menekülésben vannak, érzékenyebben reagálnak a hasonló dolgokra, a bombázásra, a migránshullámra, miegymásra... Érdekes kikérni egy ide, hozzánk, a Vajdaságba érkezett, immár szépen beilleszkedett balkáni menekült véleményét a migránshullámról... Úgy vagyok, ha már nem tudtam egy kis manufaktúrát beindítani, emeletes ágyakat még állíthatok be a kiscsarnokba, meg ha kell, miután felhúszom, blokkból rakom, így gyorsan megy, majd a nagycsarnokba is állíthatok emeletes ágyakat, meg mind a kettőbe tartalékolhatok majd még dolgokat, vizet, száraz kenyeret, vécépapirost, használt cipőket... Azt mondják, ezek a kis panziók, amelyek itt a Sós tó (illetve a Sós tó helye, Istenem, gondoltam miközben Istvánt hallgattam, azt is tele kellene sírni, tele mind a száraz lapályokat, ilyen-olyan régi medreket) körül migránsokat szállásolnak el, jól kijönnek még akkor is, ha a büntetéseket is belekalkulálják, igaz, a rokonoktól, a Csombe unokáitól, dédunokáitól én nem fogadnék el pénzt, de ha nagyon kínálnák, tán még el is fogadnék, mert ha jobban meggondoljuk, miért csalják el tőlük a pénzt inkább az embercsempészek, meg mindenféle spekulánsok, holt lelkekkel bizniszelő nagykereskedők...

Hihetetlen, de valóban ismét csak a Gogol regénye a legaktuálisabb, a holt lelkekkel való kereskedelem lesz a jellemző világunkra, morogta Olivér... Például, tette hozzá István, én is mindig szerettem volna egy darab elefántcsontot, de aztán én is megelégedtem, mint maga, egy darab balsafával... Ha minden rokon csak egy kisdarab elefántcsontot hozna... És akkor, ezt már szinte ki lehetne számítani, mondta Gorotva, aki közben érkezett és a végtelen pad innenső végére ült, István meg, mikor rágyújtott, a másik végére, Olivér is belelendült meséjébe, azaz újra-kezdte meséjét arról, hogy ő katona korában hány fekete királynak, államelnöknek állt díszőrséget, sőt még Ben Bellának is, akit egyszer Zágrábban, a Kék vonat előtt, tudjátok, a Kék vonatot a Misi mesterék festették be kékre, a piros szőnyegen fogadott, azt a piros szőnyeget pedig, amit a Kék vonat elé terítették, Faragó Endre az oromi-szabadkai-New York-i ZOBOK-ban dolgozó szőnyegtervező kreálta, halála előtt meglátogattam Nasszer téri kis lakásában. Ben Bellát, folytatta Olivér, meg is akarta szólítani, megkérni pontosabban, üdvözölje a nevében Albert Camus-t, meg tán azt is megkérdezni Ben Bellától, ő hogyan olvassa Albert Camus-t, ugyanis Derrida például mintha nem olvasta volna, de félt, magyarázta, félt Ben Bellához lépni, tudta, hiszen végignézhette az előkészületeket, ha csak egy kicsit is moccan, hátraszippantanák, tán le is lőnék, igen, a Kék vonathoz sokkal elővigyázatosabbak voltak, mint Ferenc Ferdinánd körül Szarajevóban, meg Stambolić, meg Djindjić esetében Belgrádban például – Istenem, lehetséges, ripszropsz két elnökünket is lelőtték, kik, hát kik is... Az igazság az, mondta Olivér, nekem is vannak fekete rokonaim, ugyanis nagyanyám nővére, Mária néni apáca volt, majd amikor valami betegség után Vitéz dédapánk kivette a rendből, nagyon szentes nő lett, majdnem szent, nem is tudnám megmondani, miben különbözött a szentektől, tán abban, hogy kevésbé volt egzaltált, eszelős, hogy fantasztikus tésztát tudott gyúrni, metélni, hogy mindennap felsúrolta szobájában a deszkapadlót, amely semmiben sem különbözött volt a gyűrődészka abszolút tisztaságától: Mária néni két-három évente vett egy-egy fekete csecsemőt, és később is rendszeresen fizette eltartásukat, mutogatta a tulajdonát bizonyító csipkés szélű szentképeket, már kívülről tudtuk a kis szerezcsen rokonok nevét, én leginkább Józsikával barátkoztam, bátyám egy fekete Bélát kedvelt, húgom meg egy fekete Karcsikát, mondta Mária néni, egyet nevezünk már el Péternek is, és elneveztük, ám, gondolom mostanság, akár hozzánk is beállíthatnának a rokonok... Be a fekete Józsika, a fekete Béla, a fekete Karcsika és a fekete Péter is... A feleségem meg a gyerekek kinevettek, mondja István, de aztán belátták, igazán nem viselkedhetek úgy, mintha a Csombe nem létezett volna, illetve mintha se Csombe fia, se Csombe unokái nem léteznének. Nem viselkedhetek úgy. Nem. Akárhogy is mérlegelem.

Gorotva meg Elemér akkor, megpakolva zsebeiket friss dióval, már elmentek. István és Olivér ott állt a könyvtárszoba közepén, az elefántcsonttorony tulajdonképpen a Homokvár könyvtárszobájának boltívvel leválasztott tornyos része, Olivér fogta a létrát, István pedig az egyik felső fokán egyensúlyozott, lenyúlt az Olivér által felnyújtott szerszámokért.

Alig hogy beleolvastam, mesélte, láttam (hallottam), éppen azt a félbemaradt törökbecsei esetet meséli. Már nehéz megállapítani, ki is. Jóllehet mindannyian István szavait próbáltuk akkortájt reprodukálni.

A földásó ember történetét. Csak abban sokkal részletesebben, izgalmasabban, mint az előbbi jegyzetben, ahol természetesen a Csombe fiára helyeződött a hangsúly, ahol a Csombe fiára vonatkozó részekén kívül majd' mindent ki is húzigált. Végül is arra az elhatározásra jutottam, mert hát jeleztem is valami ilyen jellegű problémát, mármint azt, hogy nálunk nehéz, szinte lehetetlen elmesélni valamit, jóllehet egyszer elmeséltem az egészet a határon, el a börtönben és el a DR. BRENNER pszichiátrián is, de aztán itthon is egész nap mesélünk, mesélünk közben ezt-azt korrigálva, egész nap mesélnek mesefáink, mesefacsemetéink (mert Olivér már arra is gondolt, Titorelli faiskolájában is meg kellene próbálni mesefacsemetét oltani, a tollba – olykor a tanyán hegyezett meg nádszálakat, libatollakat, de antikvárokban vásárolt régi írótollakat is – mint túbe fűzni, a tollba a rajz véletlen vonalkáját, húzni, gubancolni, nemezelné tovább egy pillanatra végtelennek ígérkező vonalát, majd elveszítve azt utána kapni, kihúzni, a betű csomójába kötni, mint ha semmis kis lila horgot kötsz a damil végére, mint amikor Lacan azt mondja, az én csomóm, az én borromeói csomóm, mert tulajdonképpen kétfajta csomó van, van a szoros, görcsös, maga a görcs, a kioldhatatlan csomó Mészölynél például, és van a laza, amely mintha magától oldódna, már eleve oldott állapotban lenne, jóllehet nem, ugyanúgy tartja, amit tartani kell, Mándynál és hát Keserü Ilonánál például), egész nap jár a szánk, igen, végül is úgy határoztam, minden változtatás nélkül, afféle dokumentumként, mert Elemér szerint dokumentumokról is van szó tulajdonképpen, ideemelem ezt az első változatot is.

Előbb a függönyökről akartam említést tenni, mesélni Istvánnak, amikor úgy éreztem, vége felé közeledik a Csombe fiának, hogy lehet, majd lesz egy kis neki való munka a fodrászszalonok gyöngyfüggönyeinek felrakásakor. Ugyanis a gyöngyfüggönyök felrakása, karnisozása sokkal komolyabb dolog, mint a tüllfüggönyök felrakása, karnisozása. A borbélyműhelyek, illetve a fodrászszalonok függönye nem is esik olyan messzire a vörös színházi függönytől. Mint gondolkodnánk. A vörös színházi függöny számomra éppen úgy a legizgalmasabb gyerekkori élmények közé tartozik, mint a borbély-, illetve fodrászfüggöny, ám a gyerekkori élményekhez fogható megtestesülését, a *Csárdáskirálynő* satöbbi, majd Pesten is megélem, a Jókai tér közepén például, hol Lábassal kóvályogva egyszer csak, tán éppen akkor tették ki, egy látszólag megfáradt, jóllehet nem, színházi függöny-halmazt, akárha magát a Bíbor-hegyet, az Ulrót pillantottuk volna meg. És Lábass gondolkodás nélkül leintett egy sárga taxit, és már gyömöszölte is, gyömöszöltük is be, nagy szó, még a taxis is segített, a kocsiba a poros (felfoghatatlan, mennyi specifikus színházi por van egy 50-100 évet megélt függönyben), rengeteg függönnyt betuszkolni... Mikor legközelebb Pestre utaztam, a vörös függöny már föl volt szerelve, karnisozva egy fémszajlára a Népszínház, most Woytíla utcai lakás félkör alakú ablakára... Valamint Palicsi Ágostont is meg akartam említeni Istvánnak, de az utolsó pillanatban mégis a Luszteres Feriről kezdtem mesélni, mert féltem, ha Palicsi Ágostonnal kezdem, második mondatomnál már Rózsa Dénesnél leszek, s mesélés közben még elsírom magam, el találok engedni a létrát, mert akkor már fenn volt a létra legtetetjén, és István alázuhan. Meg azért is, mert fenn a létrán egészen közel volt a luszterhez, amit valóban Luszteres Feri feleségétől vettünk, s azt is vele, Istvánnal tettük volt fel

egy-két, talán több éve, de jól emlékszem, akkor is éppen így fogtam a létrát, adogattam fel a fúrót, a vídiákat sorban... Persze hiába adogattam. Ugyanis nem volt szilárd mennyezet. Valami laza nádstukatúra tartotta a tömérdek salakot, valójában a házból, a villából, a várból kimaradt salakbeton salakját kubikolták fel. Istenem, hogyan fixálni a lusztert a felkubikolt salakmennyezetre, voltak a falak, a függőleges homok, sivatag, melyre képeket kellett fixálnunk, egész galériát Istvánval, és volt a vízszintes, illetve hát boltszerű salakmennyezet, amelyre a Luszteres Feri lusztereit kellett valami módon felakasztgatni... A mi mennyezetünk nem volt sáros, illetve úgy volt sáros, hogy fekete, gyémántfekete salakkal volt megpakolva...

Meg még ezenfelül, azért is, mert mostanában kezdett egyértelművé válni számomra, az a luszter, azok a luszterek valójában csak afféle bevezetőként szolgálnak a csillárhoz, mert hát ugye, a luszter nem csillár, semmi köze a csillárhoz mint olyanhoz, illetve hát konkrétan a Szabadkai Népszínház eltűnt hatalmas csillárjához, amely alatt, amely felett, végül majd mégiscsak alatta, megoszlott volt Szabadka, illetve Vajdaság magyarsága, el lett-e lopva, rabolva a szabadkai Népszínház csillárja, avagy nem. Igen, ez volt a kruciális kérdés. Ami, igaz, még ma sem lett egyértelműen megválaszolva...

Így hívják, kérdi csodálkozva István: Luszteres Feri? Mondom, így mutatkozott be. Egy olyan nagy, maciszerűen puha ember. Még nem láttam nála puhább embert. Mesélek Luszteres Feri lerakatairól, a fantasztikus palicsi, radanováci meg újvidéki, mert Luszteres Feri valójában egy újvidéki pacák, luszteres lerakatairól, ahol százasával lógnak, pókhálóval szépen összekötözve az ilyesfajta, Róza és Gorotva szerint dögletes biedermeier luszterek. Akkor egyszer csak István is megszólalt. Ugyanis, mondta, neki is van egy szakasztott ilyen története. Mint ez a luszteres. Az, amibe egyszer már belekezdtem, tette hozzá. Egy szakasztott ilyen történet, mint amilyenek a maguk történetei...

Kisgyerek volt Törökbecsén, meséli fentről, a létráról. És egy napon elébe állt egy ember. Azelőtt sosem látta. Azt sem tudta, hogy került oda, éppen az ő udvarukba. De egyszer csak valahogy bejött a nagykapun, a nagykapu különben nyikorgott, de akkor valamiért nem nyikorgott, mert azt hallottam volna, bejött csendben, szótlanul. Egyszer csak ott állt az udvar közepén. Érezni lehetett, már jó ideje ott állt. Nem is olyan messzire tőlem, tette hozzá István. A dolog azért volt bonyolult, mert olyantájt reggelente éppen egyedül voltam otthon. Már megjijedtem, vacogni kezdtem volna, tán el is szaladok, amikor is azt láttam, első pillantásra nem is tudva, mit. Azt, hogy letérdelt. És kaparászott vagy mit csinált. Pizskálta. Vizsgálta a földet. Tán még meg is kóstolta. Majd amikor észrevett, váratlanul hangosan rám szólt, de az már egészen más fekvésben hangzott. Kiskomám, tudod te, ki vagyok én? Nem, mondtam, mondta István. Nem tudom. Akkor azt mondta, én vagyok: a kertásó ember. Így került egymás mellé a Luszteres Feri meg a Medve. Mert mint később megtudtam öreganyámtól, meséli István, a kertásó embert valójában Medvének hívták, az volt a vezetékneve. Medve. A keresztneve pedig Mengyi, tehát, gondoltam akkor, nem is ember ez a kertásó ember, hanem egy medve, egy kertásó medve, csak a beceneve az, hogy Mengyi, ebből kifolyólag nagyon kíváncsi lettem, hogyan ás kertet egy medve, de aztán többé nem láttam. Csak egyszer hallottam, hogy valahol meghalt. A

Medve, kérdezte Palicsi P. Howard. Igen. A Medve. Nagyon megsajnáltam, mert arra gondoltam, ha eljött volna felásni a kertünket, fel végig mind az utcánk elhanyagolt kertjeit, akár még össze is barátkozhattunk volna, sőt az sincs kizárva, én is földásó lettem volna, földásó medve, ha nem földásó medve, akkor földásó béka, amely, mint azt olyan szépen tudja mesélni Özvegy Karcsi, a mi nyomdaigazgatónk, a *Palics és környéke* kiadója, Olivér valahol egyszer, minden bizonynyal a *Grenadírmarshan*, regisztrálta is a földásó békára vonatkozó szavait, ugyanis Özvegy Karcsi mindent tudott a földásó békáról, úgy, mint ahogyan például mindent az ecetfáról, a szegények, illetve hát éppen hogy a francia királyok fájáról is, utólérhetetlenül tudta mutatni, utánozni, hogyan is hányja magára mottollaként a földásó béka a földet...

Itt megszakadt a történet, ugyanis Olivér dilemmázni kezdett, melyik szálon folytassa, melyik szálat erősítse fel. A medvéét avagy a békáét? Mert immár mind a kettő ugyanazt mondta, ami van... A földet... Mert akkor még nem helyettesítették a glóbuszt azzal a bizonyos színes, itt-ott beszínezett, egyedülállóan csörgő, csak a szárított bél füzerei csörögnek úgy, disznóhólyaggal, nem is jól mondom, nem helyettesítették, mert a föld akkor már eltűnt, ahogyan Rilke megjósolta, el-ejtették, hanem egy másikat csempészték a helyére, egy csörgő disznóhólyagból készült glóbuszt, amely, Olivér tartotta kezében azt a bizonyos glóbuszos festményt (csendéletet), amelyre azt a disznóhólyagot applikálták, szavatolhatja, szakasztott olyan volt, mint az eredeti. Valamiféleképpen az volt, az eredeti...

Az igazság az, mondta Olivér, kissé zavarba hozott az a medve. Nem tudtam, miért is. Sok tűnődés, kutáskodás után a következő sejtéseim támadtak.

Noteszomban rátaláltam egy novella-, jobban mondva egy regényfoetusra, valamint akkortájt olvastam volt Darida Veronika, akit félig-meddig már vajdasági szerzőnek tudok, új könyvét, amelyben felettébb izgalmas módon, szintén felbukkan a béka, valamint a medve is mint olyan.

Idemácsolom Veronika medvére vonatkozó passzusát; a regényfoetus közzétételét, nagy sajnálatomra, terjedelmi okok miatt későbbre kell halasztanom:

A kleisti szöveg – ahogy ez A marionettszínházról többszörösen megtörő és újrainduló szerkezetében is megfigyelhető – hirtelen váltásokkal, törésekkel és fellendülésekkel dolgozik. Katatón állapotok, ájulások, felfokozott affektusok, örült siettetések követik egymást, miközben semmilyen szubjektumképződésről nem beszélhetünk. A kleisti írás a marionett örök átváltozáson alapuló színházához hasonlóan, a mássá-válást jeleníti meg. Kleistnél a formák és a szereplők pusztá látszatok, melyeket egyrészt egy súlypont áthelyeződése teremt meg egy absztrakt vonal mentén, másrészt az egyes absztrakt vonalak immanens egymás mellé rendeződése. De vajon ki láthat át a látszatokon? A marionettszínház paraboláiban egyedül az állat, pontosabban az egyik történetben az emberrel párbajozó medve, aki a szokatlan küzdelem során, rejtélyes módon kicselezhetetlennek bizonyul.

A medve minden döfésemet kivédte, a cselezéseket meg (s ez az, amire a világon egyetlen vívó sem volna képes) eleve figyelmen kívül hagyta. Úgy állt, ütésre emelt manccsal, mindvégig szemtől szemben velem, mintha szememből olvasná ki lelkem szándékát, s valahányszor imitáltam csak a szúrást, nem mozdult. (Forgách András fordítása)